

**GLOBALLASHUV VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI DAVRIDA TA'LIM
VA TARBIYANING PSIXOLOGIK ASOSLARI****Qodirjonova Surayyo***ADPI Filologiya fakulteti O‘zbek tili va adabiyoti yo‘nalishi 1-bosqich talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada ta'lim va tarbiya jarayonining psixologik asoslari tahlil qilinadi. Ta'lim oluvchilarning individual xususiyatlari, ularning bilish jarayonlari, motivatsiyasi hamda ijtimoiy muhit ta'siri o'rganiladi. Shuningdek, samarali ta'lim va tarbiya berishda zamonaviy psixologik yondashuvlar, innovatsion metodlar va pedagogik texnologiyalarning ahamiyati yoritib beriladi. Tadqiqot natijalari ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: ta'lim, tarbiya, psixologiya, pedagogika, motivatsiya, shaxs rivoji, bilish jarayonlari, ijtimoiy muhit, pedagogik texnologiyalar, innovatsion yondashuv.

Аннотация: В данной статье рассматриваются психологические основы процесса обучения и воспитания. Анализируются индивидуальные особенности учащихся, их познавательные процессы, мотивация и влияние социальной среды. Также освещается значение современных психологических подходов, инновационных методов и педагогических технологий в повышении эффективности образовательного процесса. Результаты исследования направлены на совершенствование системы образования.

Ключевые слова: образование, воспитание, психология, педагогика, мотивация, развитие личности, познавательные процессы, социальная среда, педагогические технологии, инновационный подход.

Annotation: This article analyzes the psychological foundations of education and upbringing processes. It examines learners' individual characteristics, cognitive processes, motivation, and the influence of the social environment. Furthermore, the importance of modern psychological approaches, innovative methods, and pedagogical technologies in enhancing the effectiveness of education is highlighted. The findings contribute to improving the quality and efficiency of the educational system.

Keywords: education, upbringing, psychology, pedagogy, motivation, personal development, cognitive processes, social environment, pedagogical technologies, innovative approach.

Hozirgi globallashuv va axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan davrda ta'lim tizimini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, ta'lim va tarbiya jarayonining psixologik asoslarini chuqur o'rganish zamonaviy pedagogikaning dolzarb

masalalaridan biri hisoblanadi. Chunki har bir ta’lim oluvchining individual xususiyatlari, qiziqishlari, ehtiyojlari va psixologik rivojlanish darajasi ta’lim samaradorligiga bevosita ta’sir ko’rsatadi. Ta’lim va tarbiya psixologiyasi shaxsning har tomonlama rivojlanishida muhim omil bo’lib, u o’quvchilarning bilish jarayonlari, motivatsiyasi, emotsional holati va ijtimoiy muhit bilan o’zaro aloqasini o’rganadi. Shu bilan birga, samarali pedagogik faoliyatni tashkil etishda psixologik yondashuvlardan foydalanish o’qituvchi va o’quvchi o’rtasidagi hamkorlikni mustahkamlaydi hamda ta’lim sifatini oshiradi. Mazkur maqolaning maqsadi ta’lim va tarbiya jarayonining psixologik jihatlarini tahlil qilish, shuningdek, zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida ta’lim samaradorligini oshirish yo’llarini aniqlashdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun ta’lim oluvchilarning individual-psixologik xususiyatlari, bilish faoliyati, motivatsion omillar hamda ijtimoiy muhitning ta’siri o’rganiladi.

Ta’lim va tarbiya psixologiyasi shaxs rivojlanishining muhim omillaridan biri bo’lib, u o’quvchilarning bilish faoliyati, emotsional holati va ijtimoiy xulq-atvorini o’rganishga qaratilgan. Mazkur yo’nalishda olib borilgan ilmiy tadqiqotlar shuni ko’rsatadiki, ta’lim jarayonining samaradorligi ko’p jihatdan o’quvchilarning individual-psixologik xususiyatlarini inobatga olishga bog’liq. Avvalo, ta’lim va tarbiyaning nazariy asoslariga e’tibor qaratish zarur. Psixologiya fanida ta’lim jarayoni shaxsning bilim, ko’nikma va malakalarni egallashi bilan bog’liq bo’lsa, tarbiya esa uning axloqiy, ijtimoiy va emotsional jihatdan shakllanishini ta’minlaydi. Ushbu ikki jarayon o’zaro uzviy bog’liq bo’lib, bir-birini to’ldiradi va yagona pedagogik tizimni tashkil etadi. Shaxs rivojlanishida psixologik omillar muhim o’rin tutadi. Jumladan, yosh xususiyatlari, individual qobiliyatlar, qiziqishlar va ehtiyojlar ta’lim samaradorligiga bevosita ta’sir ko’rsatadi. O’quvchilarning bilish jarayonlari — diqqat, xotira, tafakkur va tasavvur — bilimlarni o’zlashtirishda asosiy mexanizm hisoblanadi. Shu bois, o’qituvchi ushbu jarayonlarni rivojlantirishga qaratilgan metodlardan foydalanishi lozim.

Motivatsiya ham ta’lim jarayonining ajralmas qismi hisoblanadi. Ichki va tashqi motivlar o’quvchilarning o’qishga bo’lgan munosabatini belgilaydi. Ichki motivatsiya o’quvchining bilim olishga bo’lgan qiziqishi bilan bog’liq bo’lsa, tashqi motivatsiya baho, rag’bat yoki ijtimoiy bosim orqali shakllanadi. Samarali ta’lim uchun aynan ichki motivatsiyani rivojlantirish muhim hisoblanadi. Bundan tashqari, ijtimoiy muhit — oila, maktab va jamiyat — shaxsning shakllanishida katta ahamiyatga ega. Oila tarbiyasi bolaning dastlabki psixologik rivojlanishiga asos bo’lsa, maktab muhitida u ijtimoiylashuv jarayonini boshdan kechiradi. O’qituvchi va tengdoshlar bilan muloqot esa shaxsning kommunikativ ko’nikmalarini rivojlantiradi. Zamonaviy ta’lim tizimida innovatsion yondashuvlar va pedagogik texnologiyalardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Interfaol metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari hamda shaxsga yo’naltirilgan ta’lim

o‘quvchilarning faolligini oshiradi, mustaqil fikrlashini rivojlantiradi va bilimlarni chuqur o‘zlashtirishga yordam beradi. Shu sababli, pedagoglar o‘z faoliyatida zamonaviy yondashuvlarni keng qo‘llashi zarur.

Xulosa qilib aytganda, ta‘lim va tarbiya psixologiyasi shaxsning har tomonlama rivojlanishini ta‘minlashda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Ta‘lim jarayonida o‘quvchilarning individual-psixologik xususiyatlarini inobatga olish, ularning bilish faoliyatini to‘g‘ri yo‘naltirish hamda motivatsiyasini oshirish ta‘lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Shuningdek, ijtimoiy muhitning — oila, maktab va jamiyatning — uyg‘un ta‘siri shaxsning barkamol shakllanishiga xizmat qiladi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar va innovatsion texnologiyalarni ta‘lim jarayoniga joriy etish esa o‘quvchilarning faolligini kuchaytiradi, mustaqil fikrlashini rivojlantiradi va bilimlarni chuqur o‘zlashtirishga imkon yaratadi. Mazkur tadqiqot natijalari asosida shuni ta‘kidlash mumkinki, ta‘lim va tarbiya jarayonini psixologik jihatdan to‘g‘ri tashkil etish bugungi kunda dolzarb masala bo‘lib qolmoqda. Kelgusida ushbu yo‘nalishda chuqurroq ilmiy izlanishlar olib borish ta‘lim tizimini yanada takomillashtirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Do‘stmuxamedova Sh.A., Tillashayxova X.A., Baykunosova G.Yu., Ziyavitdinova G.Z., «Yosh davrlari va pedagogik psixologiya» - Darslik Toshkent. Nizomiy nomidagi TDPU, 2021y.
2. Ivanov I., Zufarova M. “Umumiy psixologiya”. O‘z.FMJ., 2008.
3. Davletshin M.G., Mavlonov M.M, To‘ychiyeva S.M. “Yosh va pedagogik psixologiya” T. TDPU, 2009 .
4. Safayev N.S., Mirashirova N.A., Odilova N.G. “Umumiy psixologiya nazariyasi va amaliyoti”:- T.: Nizomiy nomidagi TDPU, 2013.
5. Xaydarov F.I., Xalilova N. “Umumiy psixologiya”. T.: “Fan va texnologiyalar” markazining bosmaxonasi : 2009.